

Halhatatlan ebek

Köztéri kutyasobrok

A köztéri szobrok mindenkor létrehozóiknak az örökkévalóság iránti igényét testesítik meg. Politikai nagyságoknál ez nem mindig teljesül, hiszen radikális politikai változások gyakori kísérőjelensége a múlt emlékeinek lerombolása, állatszobrokat viszont nem szoktak ledönteni. Ezért aztán nagyobb is az esélyük az örökkévalóságra, bár méretük miatt – hiszen többszörös életnagyságú kutyasobrot nehezen tudnánk elképzelni – fokozottabban fenyegeti ezeket egy másik veszély: a színesfém-tolvajok garázdálkodása.

Mivel az ember leginkább önmagának szeret szobrot állítani, ember és kutya együttes ábrázolása gyakoribb, az önálló kutyasobrok pedig meglehetősen ritkák, s néhány alaptípusra oszthatók.

Híres kutyák

Kezdetben volt Anubisz – de nem kezdjük ilyen régen, s különben is vitattok, hogy sakál vagy vadkutya az egyiptomi isten alakja. *A leghíresebb kutya* minden

bizonytalán Eric Knight regényének hőse, a skót juhász Lassie, akinek porcelánippek milliói mellett másfél évtizede immár életnagyságú bronzszobor is őrzi emlékét az Egyesült Államokban (James A. Michener Art Museum, Eric Berg alkotása, 1996). Vagy talán a tényleg élt kis korcs, Lajka a legismertebb, az első emlős a világűrben (Szputnyik-2, 1957), aki néhány éve Moszkvában kapott bronz emlékművet (Pavel Medvegyev, 2008).

A (kutya)hűség – politikai szempontokat sem nélkülöző – első emlékművét Japánban állították fel a két világháború között. Az akita fajtájú Hacsikó minden reggel kikísérte gazdáját az állomásra, s ott várta meg esti visszatértét. És ugyanezt tette a gazda halála (1925) utáni tíz évben is minden egyes nap. Cikkük tucatjait írták róla ezekben az években, s Hacsikó *a hűség nemzeti szimbóluma* lett. A kutya 1934-ben felállított bronzszobra (Hacsikó maga is ott volt az avatáson) – amely egész Tokió legismertebb találkozóhelye lett a következő évtizedek-

Manco szobra Miskolcon mécsesekkel 2006-ban, a kutya halála után

ben a sibujai állomás előtti téren – valószínűleg az „alattvalói hűség kötelességét volt hivatva ébren tartani a militarizmus felé haladó társadalomban” – miként a Japán kulturális lexikonban olvashatjuk. A szobrot a világháború alatt nyersanyagáért beolvasztották, de másolatát már 1948-ban újraállították (Takesi Ando alkotása).

Számos hasonló történet ismert Skóciától Ausztráliáig, álljon itt csak az egyik legújabb, a *lengyel kutyahűség* – immár politikamentes – szobra. 1990 nyarán egy kutyáját sétáltató férfi szív-rohamot kapott Krakkóban, s a kórházba szállítás után meghalt. A kis fekete korcs azonban – melyet a környéken lakók etettek és csak a Džok névre reagált – egy évig várta gazdáját ugyanazon a helyen. Új gazdája halála (1998) után a kutya megszökött, s az állomás környékén kóborolva egy vonat gázolta el. Emlékművét egyéves várakozásának közelében a környékbeliek állították 2001-ben (Bronisław Chromy alkotása).

Lajka emlékműve Moszkvában

A kutyahűség szobrai: a japán Hacsikó Tokióban és a lengyel Džok Krakkóban

„Díszkutya”. Boldogfai-Farkas Sándor
dogszobra Budapesten, 1957

Stróbl Alajos Arany János-émlékműve (1910)
a „kellékkutyával” Nagykőrösön

„Zsánerkutya” a metróaluljáróban: Oláh
Máttyás László Teiresziász-szobra, 2005

Hazai példákat keresve (s Fekete István Bogáncsát mellőzve) a német juhász nyomozókutyát, Kántort illeti az elsőség. Életéről, csaknem 300 sikeres nyomra vezetéséről sok nyelvre lefordított könyveket írt Szamos Rudolf, TV-filmsorozat is készült róla – szobor azonban nem. Nem így világhírű utódáról, Mancsról. A miskolci Spider Mentőcsoport ugyancsak német juhász mentőkutyája – még életében felavatott miskolci szobrának felirata szerint – „több száz emberéletet mentett meg a világ számos országában” (Szanyi Borbála, 2004).

Díszkutya

Bár házainkat kutyák őrzik, a díszítő állatszobrok csoportjába tartozó kutya-szobroknak a legtöbb esetben nincs ilyen funkciójuk. Hiszen családi házaink nem közterek, és szobrokkal is ritkán díszítjük azokat – a kerítésoszlopok tetején itt-ott üdögélő műkő kutyák értékelésétől pedig szeretnének eltekinteni. S egyébként is: szobrokból gazdag középületeink (királyi Vár, Országház stb.) őrzését mindig is jobban szerettük az állatok királyára, az oroszlánra bízni. Ezért aztán a díszkutyaik meglehetősen ritkák. Ilyen például Maugsch Gyula Figyelő kutyája (1938) vagy Boldogfai-Farkas Sándor Dogja (1957), mindkettő Budapesten, mindkettő dog, s eredetileg mindkettő egy-egy házi kedvencről készült gazdája megrendelésére. Környezetdíszeik, miként a náluk sokkal gyakoribb macskák, egyéb szerepük nincs.

Kellékkutya

Az embert és állatot együtt ábrázoló kompozíciók közül leggyakoribbak ter-

mészetesen a lovas szobrok. Bizonyos foglalkozásoknál és szituációkban viszont elmaradhatatlan a kutya. A juhászt szűréről vagy subájáról, kampós botjáról és pulijáról lehet megismerni, ezek a „juhászság” kellékei. (No meg a csacsi, de szobornál ez jelentősen emelné a költséget, ezért inkább elmarad.) S a kellékek közül más is elmaradhat: a Juhászok hortobágyi szobrán (Somogyi Árpád, 1983) szűr van és bot, kutya nincs, a szegedi Juhászbojtár-szobron (Csikai Márta, 1968) viszont csak a stilizált puli jelzi a „juhászságot”. De ugyanígy passzív kellék Arany János százéves nagykőrösi emlékművén a mellékszereplő „vén gulyás” mellett heverő kuvasz (Stróbl Alajos, 1910), miként Erzsébet királyné néhány éve felavatott pesterzsébeti szobrán is a hatalmas ír farkaskutya (Meszlényi Molnár János, 2004).

Vadászszobor és vadászjelenet is elképzelhetetlen kellékkutya nélkül. A budai vízivárosi Millacher-kúton (Lajos kútja) a lelőtt őzet hátán cipelő ősmagyar vadász ivótülökből iszik, miközben lábánál kutyája is szomját oltja – kútszobor, itt inni kell (Holló Barnabás, 1904). A leghíresebb hazai kellékkutya azonban minden bizonnyal a budavári Mátyás kútján feltűnő erdélyi kopók (Stróbl Alajos, 1904). (De hogy még egy ilyen közismert műnek is lehetnek rejtett részei: nekem csak most, kutyákat keresve tűnt fel, hogy Galeotto mellett is hever egy agár.)

Zsánerkutya

Gyermek és kutya – filmes körökben a biztos kasszasiker receptje. Napjaink divatos, posztamens nélküli, a járókelők közé, utcaszintre helyezett zsánerszob-

rainak is kedvelt szereplője a kutya. (Miként a „gyermek és kutya”-filmek, úgy ezek a szobrok is gyakorta kerülgetik a giccs határát – hol alulról, hol felülről súrolva azt.) Néha a zsánerkutya is a kellékkutyaéhoz hasonló passzív szereplők, mint például az Ady és Rippl-Rónai találkozása című szobor mellékszereplője (Kaposvár, Gera Katalin és Csernák Máté, 2010) vagy a szegedi Utcai zenészt hallgató lógó nyelvű puli a maciját lógató kislány mellett (Kligl Sándor, 2001).

A valódi zsánerkutya persze aktív résztvevői a zsánerszobrok novellisztikus meséjének, s nem is korunk találmányai. Kiss György Csirkefogója a csirketolvajt elkapó buldoggal 1927 óta áll a József körúton Budapesten, Gosztonyi Aliz Kislány kutyával című szobra pedig 1930-tól állt a Margitszigeten – egészen 1995-ig, mikor is ellopták. Napjaink zsánerkutyaik közül a legismertebb talán a gazdájával játszó eb a pesti Vigadó előtt (Kutyás lány, Raffay Dávid, 2007), de igazán „trendi” a szombathelyi Pecázó fiú pulikutyával is (Párkányi Raab Péter, 2010).

A legtitokzatosabb azonban kétségkívül a metró Kossuth téri állomásán lévő labrador. A BKV járművein látható, a vakok és gyengén látók ülőhelyét jelző piktogramot szoborrá formáló alkotás egyik furcasága, hogy a vak Teiresziász bittal a kezében (amit időről időre ellopnak) széken ül, míg előtte a kutya megy (Oláh Máttyás László, 2005). A másik: a görög mitológia szerint a vak jóst egy gyermek vezette, az ő szerepét veszi itt át a vakvezető labrador. Vajon hollywoodi ötlet vagy társadalmi mondanivaló a „gyermek helyett kutya”?

PÓTÓ JÁNOS